

Positiva lärar-elevrelationer predicerar elevers engagemang i sitt skolarbete

Robert Thornberg

Institutionen för beteendevetenskap och lärande (IBL),

Linköpings universitet

Camilla Forsberg

Linköpings universitet

I en studie genomförd bland 234 elever i årskurs 4–9 i Linköping undersöktes sambandet mellan lärar-elevrelationer och studieengagemang över tid. Eleverna fick besvara en enkät om sin relation till lärarna och sitt engagemang i skolarbetet vid två tillfällen med ett års mellanrum. Resultaten visade att elever med positiva relationer till sina lärare var mer engagerade i sitt skolarbete både på kort och lång sikt. Vidare visade det sig att kvaliteten på lärar-elevrelationen vid det första mätillfället predicerade elevernas studieengagemang ett år senare, även när hänsyn togs till kön, ålder och tidigare engagemang. Däremot kunde inte elevernas engagemang förutsäga en förbättrad relation till läraren över tid. Slutsatsen är att det är lärarens förmåga att skapa och upprätthålla positiva relationer med eleverna som är avgörande för att främja deras studieengagemang. Resultaten understryker vikten av att skolor och lärare aktivt arbetar med att stärka och utveckla goda relationer till eleverna för att stödja deras engagemang och lärande.

Positiva lärar-elevrelationer hänger samman med elevers engagemang i sitt skolarbete över tid

Vår studie visar att elever som har en bra relation till sina lärare också är mer engagerade i skolarbetet. Resultaten tyder på att positiva, stöttande lärar-elevrelationer kan bidra till ökat studieengagemang över tid.

Lärarens centrala roll i klassrummet och i elevers lärande kan inte nog understrykas. Relationer mellan lärare och elever utgör en viktig del i undervisningen och ledarskapet. Hur lärare bemöter, samspelar med och utvecklar relationer till sina elever kan kopplas samman med hur elever beter sig i klassrummet, utvecklas och lär sig i skolan.

Positiva lärar-elevrelationer

I forskningslitteraturen lyfts positiva, varma och stöttande relationer mellan lärare och elever fram som en betydelsefull faktor för framgångsrikt klassrumsledarskap (Skolforskningsinstitutet, 2021; Wang m.fl., 2020; Wubbels m.fl., 2015) och effektiv undervisning (Cortez m.fl., 2009; Hattie, 2023; Thornberg, 2011). Forskning har visat att sådana relationer hänger samman med att elever presterar bättre i skolan (Cornelius-White, 2007; Hattie, 2023; Roorda m.fl., 2011, 2017). Att etablera och upprätthålla positiva lärar-elevrelationer utgör därmed en grundläggande del av det dagliga pedagogiska arbetet och fungerar både främjande och förebyggande (Skolverket, 2022). Forskningen visar att sambandet mellan varma och stöttande lärar-elevrelationer och elevers skolprestationer är lika starkt oavsett om det gäller yngre eller äldre elever, men att det är särskilt betydelsefullt för elever från studieovana hem (Roorda m.fl., 2017). I denna studie undersökte vi därför närmare hur positiva lärar-elevrelationer hänger samman med elevers studieengagemang i en svensk skolkontext.

Studieengagemang

Elevers **studieengagemang** handlar om i vilken grad elever är engagerade under lektionerna, i sitt skolarbete och i sitt lärande. Det omfattar både deras handlingar och deltagande, såsom ansträngning, tid, energi, fokus och delaktighet i klassrumsaktiviteter och läxor. Dessutom inkluderar studieengagemang elevernas attityder till och känslor inför skolarbetet och lärandet (Chang m.fl., 2016). Elevers studieengagemang spelar en avgörande roll för undervisning och lärande, då forskning visar ett tydligt positivt samband mellan studieengagemang och skolprestationer (Lei m.fl., 2018; Roorda m.fl., 2017). Med andra ord tenderar elever som är mer engagerade i sitt skolarbete, klassrumsuppgifter och läxor att prestera bättre och få högre betyg. Det räcker alltså inte att lärare har goda ämneskunskaper. Det är också viktigt att de utövar ett ledarskap och bedriver en undervisningspraktik som främjar elevers studieengagemang.

Sambandet mellan positiva lärar-elevrelationer och studieengagemang

Flera studier har visat att positiva lärar-elevrelationer hänger samman med elevers studieengagemang. Det innebär att elever som har bättre relationer till sina lärare tenderar att vara mer engagerade på lektionerna, i skolarbetet och i sitt lärande, vilket i sin tur hänger samman med att de presterar bättre i skolan (Roorda m.fl., 2011, 2017). Medan den stora majoriteten av studier har undersökt sambandet mellan kvaliteten på lärar-elevrelationen och elevers studieengagemang i tvärsnittsstudier (det vill säga har undersökt hur relationen och engagemanget hänger ihop vid ett och samma tillfälle), är det färre studier som har följt elever och lärare över längre tid för att se hur sambandet utvecklas (för en systematisk översikt, se Quin, 2017). De studier som faktiskt har tittat på detta över tid pekar på att en god relation till läraren ofta leder till att eleverna blir mer engagerade i sitt skolarbete längre fram (Quin, 2017; för nyare studier, se Hughes & Cao, 2018; Martin & Collie, 2019; Zee & Koomen, 2020). Det är däremot mindre utforskat om det också fungerar tvärtom – alltså om engagerade elever bidrar till att relationen till läraren blir bättre med tiden. En studie av Engels med kollegor (2016) tyder på att det framför allt är relationen till läraren som påverkar elevens engagemang, men forskarna menar att det behövs mer forskning för att förstå hur allt hänger ihop på lång sikt.

Denna studie

I denna artikel beskriver vi en del av en mindre studie publicerad i den vetenskapliga tidskriften *Research Papers in Education* (Thornberg m.fl., 2022). Vi ville ta reda på hur relationen mellan lärare och elever hänger ihop med elevernas studieengagemang över tid. Ordet **predicera** används i denna artikel och betyder att förutsäga vad som kommer att hända baserat på det man redan känner till. Vi undersökte både om en bra relation till läraren predicerar mer engagemang ett år senare, och om engagerade elever får en bättre relation till sin lärare, det vill säga om högre studieengagemang predicerar bättre lärar-elevrelationer. Studien gjordes bland 234 elever i årskurs 4–9 på två skolor i Linköping. Eleverna svarade på en enkät vid slutet av vårterminen 2018 och igen ett år senare.

Enkäten innehöll nio frågor om hur eleverna upplevde sin relation till lärarna och 13 frågor om deras studieengagemang. Svarsalternativen var 4 = "alltid", 3 = "ofta", 2 = "ibland", 1 = "sällan" och 0 = "aldrig". Högre poäng betydde således bättre relationer eller mer studieengagemang. Frågor som var negativt formulerade (t.ex. "Jag tycker att lärandet är tråkigt" och "När jag har lektion så låtsas jag att jag arbetar") vändes innan resultaten räknades ut. Vi använde medelvärdet av svaren för att mäta både relationer och engagemang.

Resultat

När vi tittade på hur det såg ut inom varje mättillfälle så fann vi ett tydligt samband mellan positiva lärar-elevrelationer och elevers studieprestationer. Med andra ord så var elever som hade bättre

relationer till sina lärare också samtidigt mer engagerade i sitt skolarbete både i slutet av VT-18 och i slutet av VT-19. I ett nästa steg undersökte vi hur positiva lärar-elevrelationer och studieengagemang hängde samman med varandra över tid.

Resultaten visade att positiva lärar-elevrelationer vid slutet av VT-18 predicerade elevernas studieengagemang vid slutet av VT-19, oavsett elevernas ålder, kön och studieengagemang vid slutet av VT-18. Dessutom predicerade elevernas studieengagemang vid slutet av VT-18 deras studieengagemang vid slutet av VT-19 och ju yngre eleverna var, desto större var sannolikheten att de var mer studieengagerade. Kön hängde inte samman med skolengagemang. Med andra ord visade resultaten att elever som var yngre, mer engagerade i sitt skolarbete och hade positiva, varma och stöttande relationer med sina lärare tenderade att vara mer engagerade i sitt skolarbete ett år senare.

Vidare fann vi att positiva lärar-elevrelationer vid slutet av VT-18 predicerade positiva lärar-elevrelationer vid slutet av VT-19 medan varken kön eller studieengagemang vid slutet av VT-18 predicerade positiva lärar-elevrelationer vid slutet av VT-19. Däremot rapporterade yngre elever i genomsnitt mer positiva lärar-elevrelationer jämfört med äldre elever. Med andra ord visade dessa resultat att yngre elever och elever som hade positiva, varma och stöttande relationer med sina lärare tenderade att ha positiva, varma och stöttande relationer med sina lärare ett år senare. Men elevers studieengagemang hängde inte samman med kvaliteten på deras relationer till sina lärare ett år senare.

Slutsatser

Huvudresultatet i vår studie är att positiva, varma och stöttande lärar-elevrelationer predicerade elevers studieengagemang ett år senare, oavsett kön, ålder och tidigare studieengagemang. Flera studier visar att när elever har en bra relation till sina lärare – där läraren är varm, stöttande och engagerad – så ökar också elevernas engagemang i skolan (Hughes & Cao, 2018; Martin & Collie, 2019; Quin, 2017; Roorda m.fl., 2011, 2017; Zee & Koomen, 2019). Med andra ord: ju bättre relation mellan elev och lärare, desto mer motiverade och aktiva är eleverna i sitt skolarbete, både på kort och lång sikt. Våra resultat bekräftar alltså det som tidigare forskning har pekat på: positiva lärar-elevrelationer spelar en viktig roll för att elever ska engagera sig i sitt skolarbete, på lektionerna, i sina läxor och i sitt lärande.

I linje med Engels med kollegors (2016) studie fann vi att positiva lärar-elevrelationer predicerade elevers studieengagemang över tid, men inte tvärtom. Även om det kan verka rimligt att anta att lärare med tiden skulle utveckla mer positiva, varma och stöttande relationer med elever som initialt uppvisar större studieengagemang, och mindre positiva, varma och stöttande relationer med elever som initialt uppvisar mindre studieengagemang, bekräftade våra resultat inte detta.

Implikationer

Våra resultat pekar på hur viktigt det är med positiva, varma och stöttande relationer mellan lärare och elever för att eleverna ska känna sig engagerade i sitt skolarbete, på lektionerna och i sitt lärande. Det betyder att både skolor och lärare bör lägga fokus på hur de kan stärka och utveckla dessa relationer för att på bästa sätt stötta elevernas studieengagemang. Forskning (för en översikt, se Bear, 2020) visar att positiva relationer mellan lärare och elever kan byggas när lärare visar värme, omtanke och respekt, både i det de säger och gör. Det kan handla om att lyssna på varje elev och ta reda på vad de tycker om och är intresserade av. Lärare som vill ha bra relationer med sina elever ger stöd, hjälp och vägledning i skolan och ser till att varje elev får uppmärksamhet. De är omtänksamma och respektfulla förebilder, och de förödmjucar eller skämmer aldrig ut någon elev. Dessutom är de uppmärksamma på både elevernas kunskapsbehov och deras känslomässiga och utvecklingsmässiga behov. Ekonomiska satsningar är också viktiga för att ge lärarna bättre möjligheter att etablera och bibehålla positiva och stöttande relationer med eleverna.

Referenser

1. Bear, G. G. (2020). Improving school climate. Routledge.
2. Chang, D.-F., Chien, W.-C., & Chou, W.-C. (2016). Meta-analysis approach to detect the effect of student engagement on academic achievement. *ICIC Express Letters* 10(10), 2241–2246.
3. Cornelius-White, J. (2007). Learner-centered teacher-student relationships are effective: A meta-analysis. *Review of Educational Research*, 77(1), 113–143.
<https://doi.org/10.3102/003465430298563>
4. Cortez, D., Gayle, B. M., & Preiss, R. W. (2009). An overview of teacher effectiveness research: Components and processes. I B. M. Gayle, R. W. Preiss, N. Burrell, & M. Allen (red.), *Classroom communication and instructional processes: Advances through meta-analysis* (s. 263–277). Lawrence Erlbaum Associates.
6. Engels, M. C., Colpin, H., van Leeuwen, K., Bijttebier, P., van den Noortgate, W., Claes, S., Goossens, L., & Verschueren, K. (2016). Behavioral engagement, peer status, and teacher-student relationships in adolescence: A longitudinal study on reciprocal influences. *Journal of Youth and Adolescence*, 45(6), 1192–1207.
<https://doi.org/10.1007/s10964-016-0414-5>.
7. Hattie, J. (2023). Visible learning: The sequel: A synthesis of over 2,100 meta-analyses relating to achievement. Routledge.
8. Hughes, J. N., & Cao, Q. (2018). Trajectories of teacher-student warmth and conflict at the transition to middle school: Effects on academic engagement and achievement. *Journal of School Psychology*, 67, 148–162. <https://doi.org/10.1016/j.jsp.2017.10.003>
9. Lei, H., Cui, Y., & Zhou, W. (2018). Relationships between student engagement and academic achievement: A meta-analysis. *Social Behavior and Personality* 46(3), 517–528.
<https://doi.org/10.2224/sbp.7054>
10. Martin, A. J., & Collie, R. J. (2019). Teacher-student relationships and students' engagement in high school: Does the number of negative and positive relationships with teachers matter? *Journal of Educational Psychology*, 111(5), 861–876.
<https://doi.org/10.1037/edu0000317>
11. Quin, D. (2017). Longitudinal and contextual associations between teacher-student relationships and student engagement: A systematic review. *Review of Educational Research*, 87(2), 345–387. <https://doi.org/10.3102/0034654316669434>
12. Roorda, D. L., Jak, S., Zee, M., Oort, F. J., & Koomen, H. M. Y. (2017). Affective teacher-student relationships and students' engagement and achievement: A meta-analytic update and test of the mediating role of engagement. *School Psychology Review*, 46(3), 239–261. <https://doi.org/10.17105/SPR-2017-0035.V46-3>
13. Roorda, D. L., Koomen, H. M. Y., Spilt, J. L., & Oort, F. J. (2011). The influence of affective teacher-student relationships on students' school engagement and achievement: A meta-analytic approach. *Review of Educational Research*, 81(4), 493–529.
<https://doi.org/10.3102/0034654311421793>
14. Skolforskningsinstitutet (2021). Främja studiero i klassrummet: Lärares ledarskap (Skolforskningsinstitutets systematiska forskningssammanställningar). Skolforskningsinstitutet.
15. Skolverket (2022). Skapa trygghet för lärande: Om skolans arbete mot mobbning, trakasserier och kränkande behandling. Skolverket.
16. Thornberg, R. (2011). Forskning om effektiva skolor. I R. Thornberg & K. Thelin (red.), *Perspektiv på skolutveckling - med ansiktet vänt mot Europa* (s. 38–66). Lärarförbundet, Skolverket, Sveriges skollärförbund.
17. Thornberg, R., Forsberg, C., Hammar Chiriac, E., & Bjereld, E. (2022). Teacher-student relationship quality and student engagement: A sequential explanatory mixed-methods study. *Research Papers in Education*, 37(6), 840–859.
<https://doi.org/10.1080/02671522.2020.1864772>
18. Wang, M.-T., Degol, J. L., Amemiya, J., Parr, A., & Guo, J. (2020). Classroom climate and children's academic and psychological wellbeing: A systematic review and meta-analysis.

Developmental Review, 57, Artikel 100912. <https://doi.org/10.1016/j.dr.2020.100912>

19. Wubbels, T., Brekelmans, M., Brok, P. D., Wijsman, L., & van Tartwijk J. (2015). Teacher-student relationships and classroom management. In E. T. Emmer, & E. J. Sabornie (red.), Handbook of classroom management (2:a uppl., s. 363–386). Routledge.
20. Zee, M., & Koomen, H. (2020). Engaging children in the upper elementary grades: unique contributions of teacher self-efficacy, autonomy support, and student-teacher
21. relationships. Journal of Research in Childhood Education, 34(4), 477–495.
<https://doi.org/10.1080/02568543.2019.1701589>